

Archeologienota Destelbergen Nijverheidsstraat

Verslag van Resultaten

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Kris VAN QUAETHEM

19-2-2018

Titel: Archeologienota Destelbergen Nijverheidsstraat

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke, Maarten Bracke en Kris Van Quaethem

Projectcode bureauonderzoek: 2018A98

Intern projectnummer: 2018.007

Locatiegegevens: Destelbergen Nijverheidsstraat

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 107935,73 en Y: 193532,44; X: 108233,86 en Y: 193750,92

Kadastergegevens: Detselbergen, afdeling 1, sectie A, percelen 86x², 77d², 86y (zie figuur 7)

Topografische kaart: zie figuur 5 en 6

Betrokken actoren: Bert Acke (assistent-archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog), Kris Van Quaethem (assistent-archeoloog) en Kurt Meurice (contactpersoon initiatiefnemer)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Zelzate, 19/02/2018

© Acke & Bracke bvba, Leegstraat 170, 9060 Zelzate. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

1. INLEIDING	4
1.1. WETTELIJK KADER	4
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT	4
1.2.1. VRAAGSTELLING	4
1.2.2. RANDVOORWAARDEN	4
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE	5
1.3.1. MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE	5
1.3.2. ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK	6
1.3.3. ADVIES SPECIALISTEN	6
1.3.4. WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING	6
1.3.5. SELECTIE BRONNEN	6
2. BUREAUONDERZOEK	7
2.1. HUIDIGE TOESTAND	7
2.2. GEPLANDE WERKEN	9
2.3. LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	11
2.3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING	11
2.3.2. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING	13
2.3.3. BODEMKUNDIGE SITUERING	16
2.3.4. GEOLOGISCHE SITUERING	17
2.4. HISTORISCHE SITUERING	19
2.5. ARCHEOLOGISCHE SITUERING	27
2.6. CONTROLEBORINGEN	29
3. SYNTHESE	32
3.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON	32
3.2. AFWEGING VERDER VOORONDERZOEK	32
3.3. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	33
4. SAMENVATTING	35
5. BIBLIOGRAFIE	37
6. BIJLAGES	38

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Destelbergen Nijverheidsstraat (provincie Oost-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2. Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

In het bureauonderzoek wordt een zo duidelijk mogelijk beeld gevormd van de huidige archeologische, historische en landschappelijke informatie van het projectgebied en diens omgeving. Deze gegevens worden vergeleken met de geplande werken en de hiermee gepaard gaande verstoringen en vergravingen in de bodem. Het uiteindelijke doel is het bepalen of verder archeologisch onderzoek al dan niet aangewezen is.

Informatie over de afbakening van het plangebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer door middel van ontwerpplannen en via mondelinge of schriftelijke communicatie. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het plangebied en van de directe omgeving werd de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) geraadpleegd.¹ Deze online databank is uitsluitend toegankelijk voor geregistreerde gebruikers, hoofdzakelijk archeologen. Aanvullend werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt², de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius³, een databank die kaarten bundelt van het Nationaal Geografisch Instituut (NGI), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Aansluitend hierbij werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren '70 van vorige eeuw. Op het kaartmateriaal en de luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zodoende een duidelijk beeld te krijgen van het landgebruik gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgene dat beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.⁴ Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.⁵

Op basis van dit onderzoek en het raadplegen van bovenvermelde bronnen kan een antwoord gegeven worden op de vooropgestelde onderzoeksvragen.

¹ <https://cai.onroenderfgoed.be/>

² <http://www.geopunt.be/kaart>

³ <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁴ <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>

⁵ <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

In eerste instantie werd gestart met het bureauonderzoek waarbij de diverse beschikbare bronnen geraadpleegd worden. Daarnaast werd in detail bekeken wat de huidige toestand is van het plangebied en werden de geplande werkzaamheden onder de loop genomen. Er werd een terreinbezoek uitgevoerd en er werden enkele controleboringen uitgevoerd. Op basis van deze gegevens samen werd afgetoetst of ten eerste verder vooronderzoek noodzakelijk is en ten tweede welke onderzoekstappen er eventueel genomen moeten worden.

1.3.3. Advies specialisten

Niet van toepassing.

1.3.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

1.3.5. Selectie bronnen

De gebruikte bronnen zijn beschreven onder 1.3.1. De bronnen daaronder vermeld waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd niet opportuun geacht.

2. Bureauonderzoek

2.1. Huidige toestand

Het plangebied is 33497m² groot en gelegen ten zuiden van de Nijverheidsstraat. Het is een L-vormig terrein, waarvan de gebouwen op het westelijke deel recent werden afgebroken. Het noordelijke deel ligt ca. een halve meter lager dan het niveau van de Nijverheidsstraat. In het oostelijke deel is een betonverharding aanwezig.

Figuur 1 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2017 (bron: geopunt.be).

Figuur 2 Zicht op het plangebied, gezien vanuit de Nijverheidsstraat richting het zuidoosten (eigen foto, 15/02/2018). Een deel van de noordelijke zone is duidelijk lager gelegen.

Figuur 3 Zicht op het verharde oostelijke gedeelte, gezien vanuit het oosten (eigen foto, 15/02/2018).

2.2. Geplande werken

Het verkavelingsplan is te vinden in bijlage, een uitsnede hieruit is hieronder weergegeven.

Het terrein maakt deel uit van een grotere site, een voormalig bedrijventerrein dat wordt omgevormd tot een woongebied. Over het volledige plangebied worden bodemingrepen voorzien:

- In het noordelijke deel worden onder meer een groenzone en 16 bouwloten gecreëerd;
- In het zuidwestelijke deel worden onder meer een buffervijver, 2 grotere gebouwen en een groenzone voorzien;
- In het zuidoostelijke deel worden onder meer 2 grotere gebouwen en een groenzone voorzien.

Daarnaast wordt een uitgebreide interne wegenis voorzien, die aansluit in het noorden op de Nijverheidsstraat en in het westen op de nieuw aan te leggen wegenis in het andere deel van de voormalige bedrijfssite.

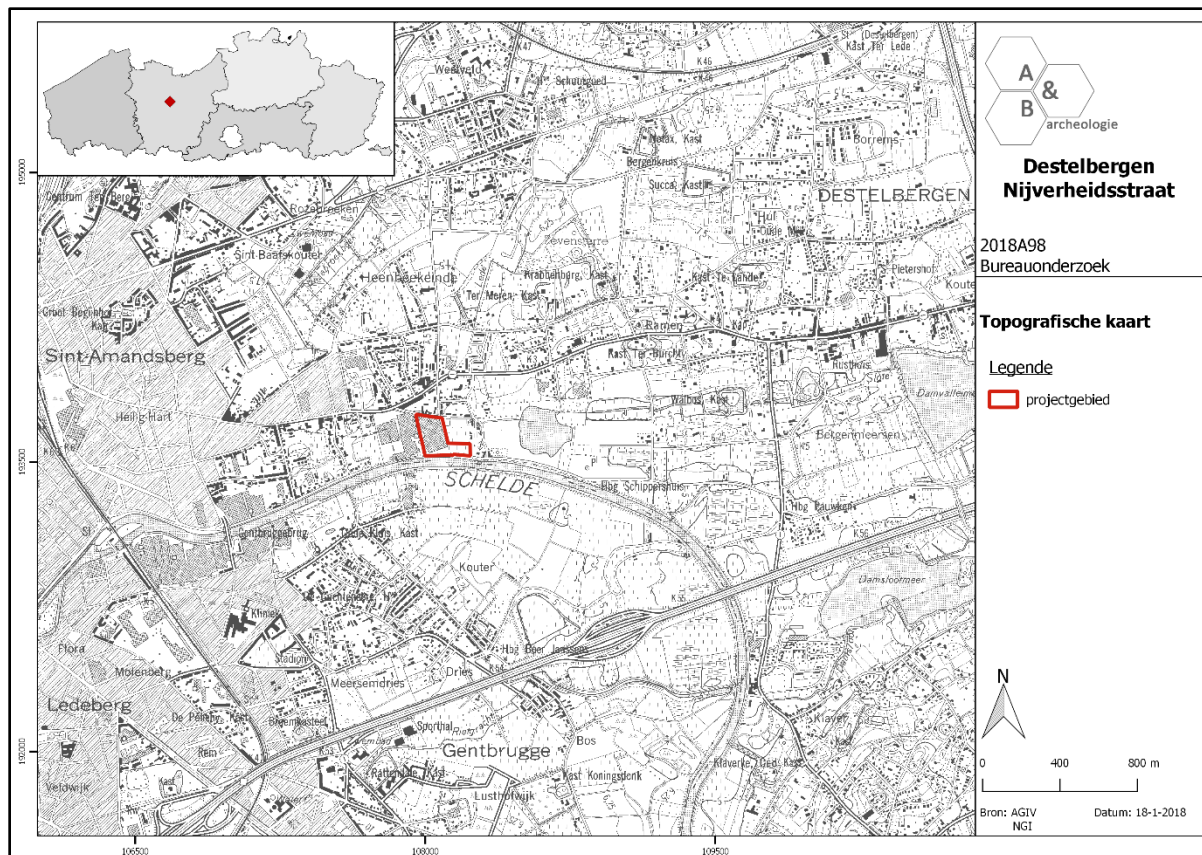
Er kan vanuit gegaan worden dat de bodem van zo goed als het totale plangebied ernstig verstoord zal worden: allerhande werfverkeer, het optrekken van de woningen en appartementsblokken, het uitgraven van de buffervijver, het aanleggen van wegenis, nutsvoorzieningen en -leidingen en het inrichten van de tuinen en groenzones kent een diepe impact in de bodem en kan nefast zijn voor eventueel aanwezige archeologische sporen en sites.

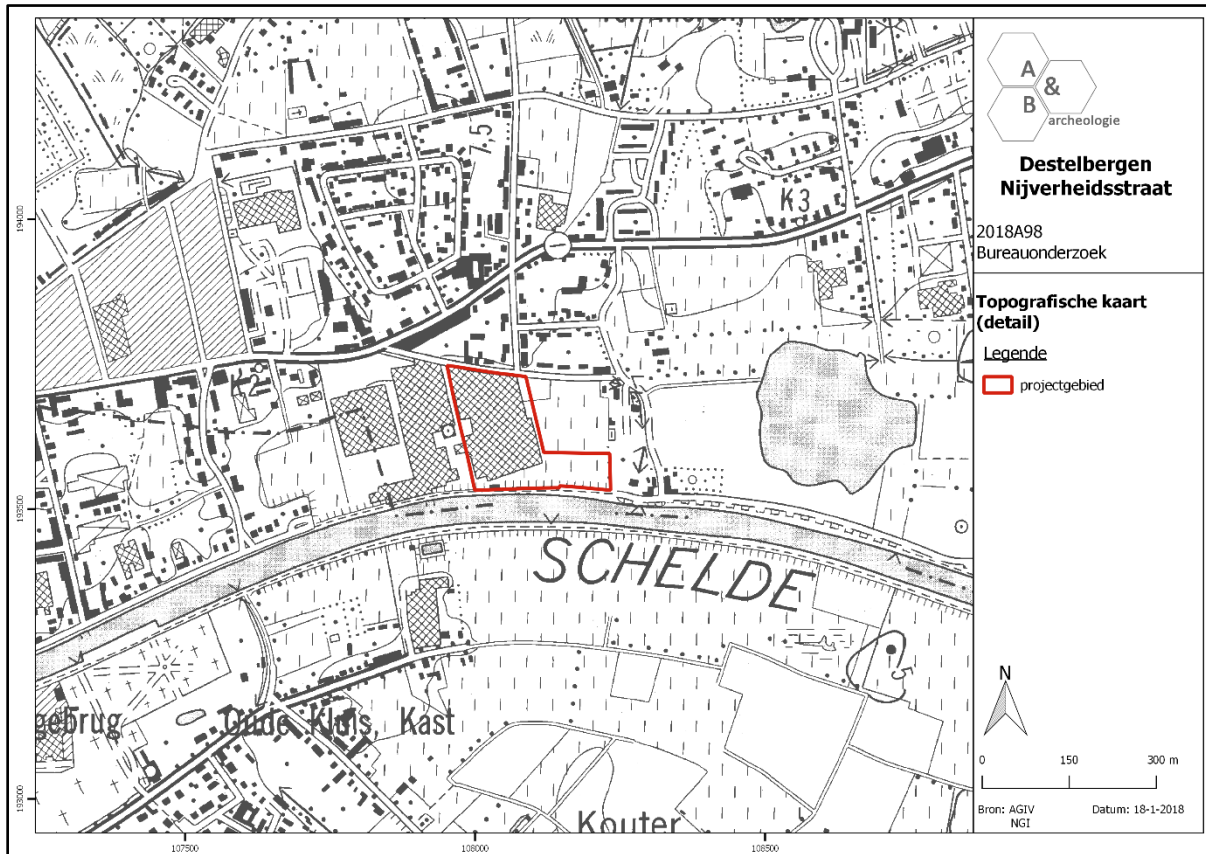
2.3. Landschappelijke ligging

2.3.1. Topografische situering

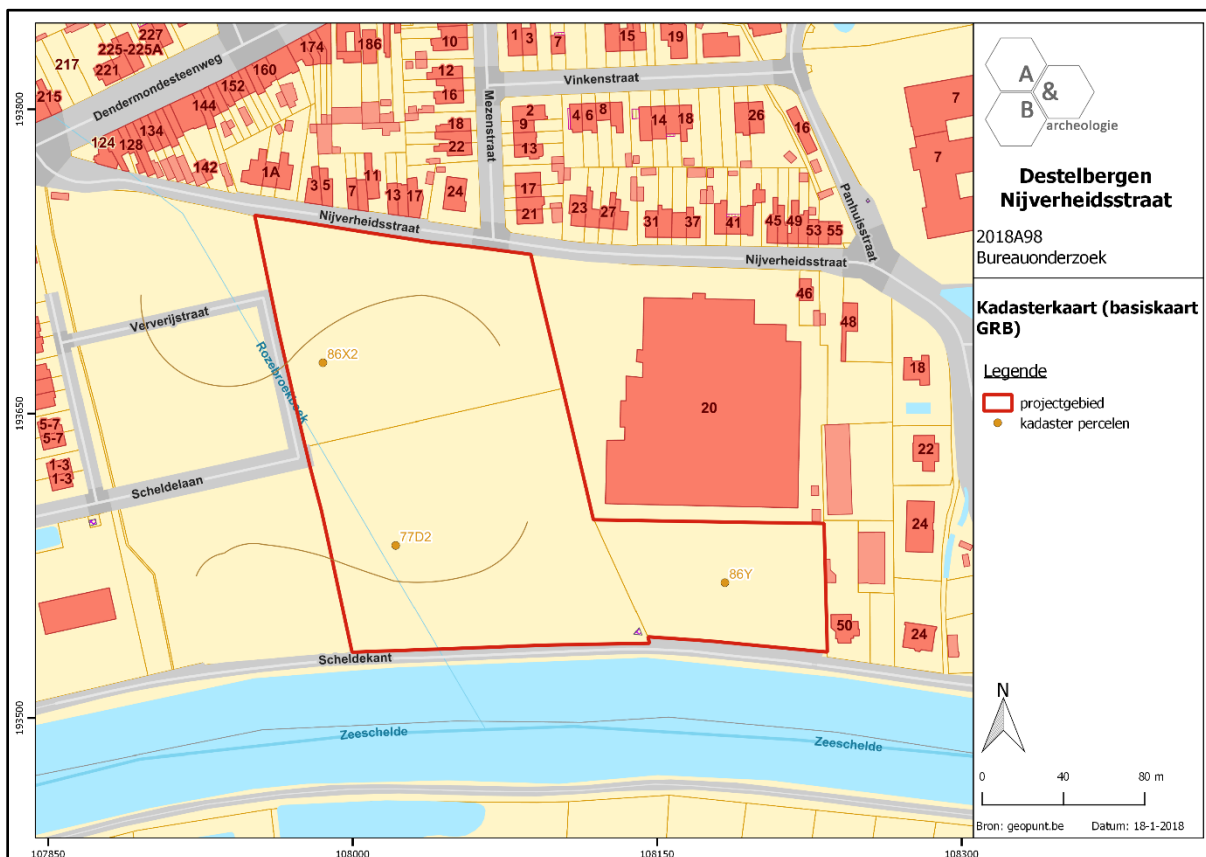
Destelbergen is centraal gelegen in de provincie Oost-Vlaanderen. Naast Destelbergen behoort ook Heusden, ten zuiden gelegen, tot de grotere fusiegemeente Destelbergen. De aangrenzende gemeenten zijn Oostakker en Lochristi in het noorden, Beervelde in het noordoosten, Laarne in het oosten, Wetteren in het zuidoosten, Melle in het zuiden en zuidwesten, Gentbrugge in het westen en Sint-Amandsberg in het noordwesten. Het plangebied situeert zich ca. 2km ten westen van de dorpskern van Destelbergen. Het is ingesloten tussen de Nijverheidsstraat in het noorden en de Schelde in het zuiden. De Schelde vormt hier de grens met Gentbrugge. Tussen de Schelde en het plangebied is een jaagpad/fietspad (Scheldekant) aanwezig. De Nijverheidsstraat is een zijstraat van de N445, de Dendermondesteenweg, die Destelbergen van west naar oost doorsnijdt. De gronden ten westen worden momenteel ontwikkeld tot woonzone, ten oosten zijn bedrijfsgebouwen en enkele tuinen van woningen langsheen de Panhuisstraat aanwezig. De omgeving van het plangebied aan deze zijde van de Schelde is dicht bebouwd, behoort tot de wijk Eenbeekeinde en sluit aan bij de agglomeratie van Sint-Amandsberg. Tussen deze bebouwing en de kern van Destelbergen is een landelijke zone met tamelijk veel beboste percelen aanwezig. De andere oever van de Schelde kent een meer landelijk karakter. Op de bodemgebruikskaat van 2001 staat het gebied aangeduid als 'Akkerbouw' en 'Andere bebouwing', wat niet overeenkomt met het huidige gebruik.

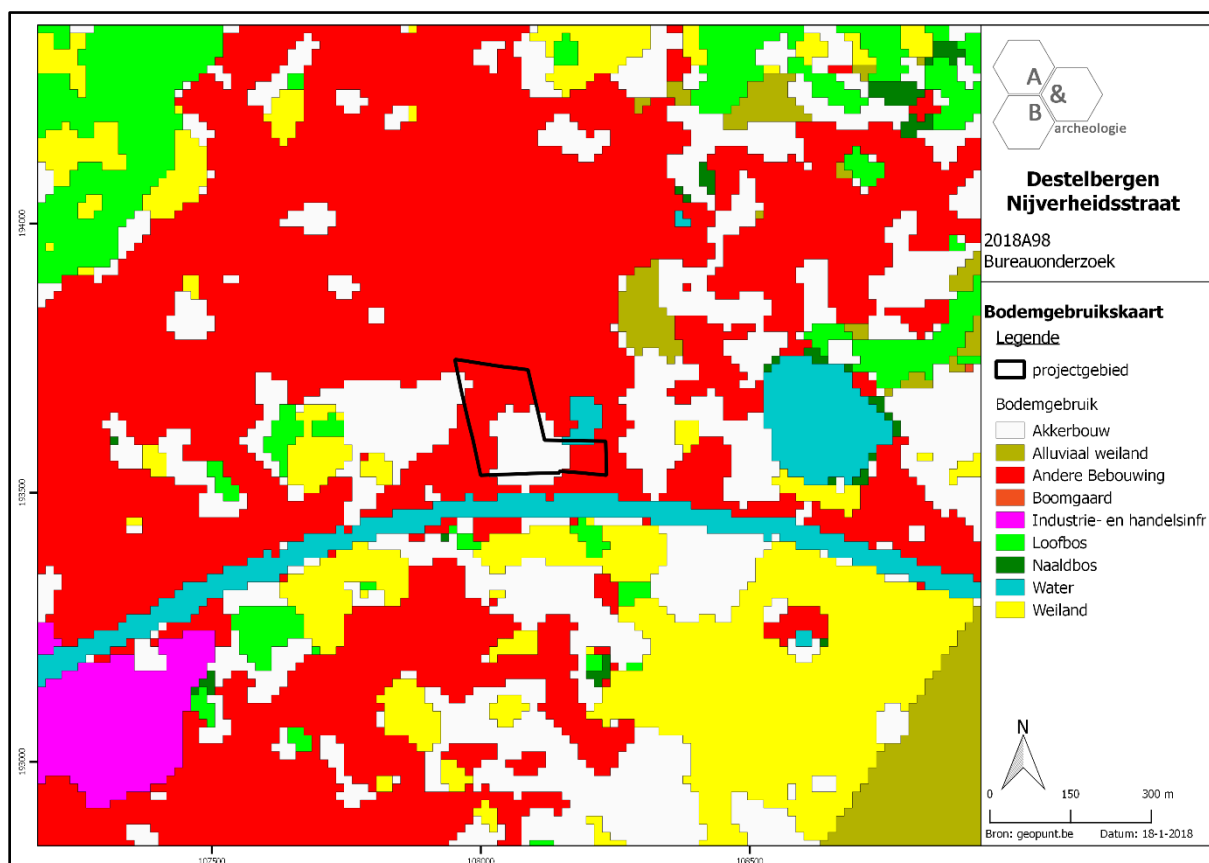
Figuur 5 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 6 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 7 Zicht op het kadasterplan met afbakening van het plangebied (bron: geopunt.be).

Figuur 8 Zicht op de bodemgebruikskartaal met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

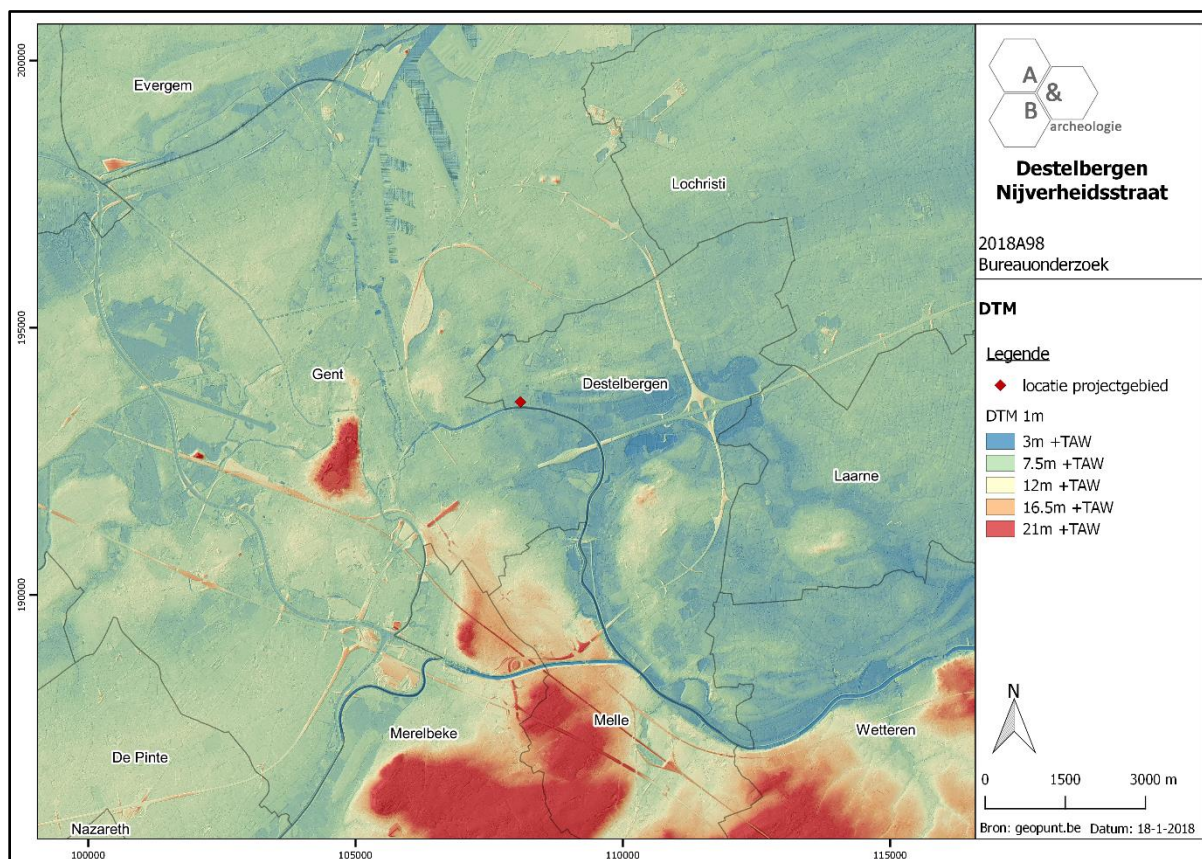
2.3.2. Landschappelijke situering

Destelbergen is gelegen in Zandig Vlaanderen aan de Beneden-Schelde. Bodemkundig wordt het grootste deel van de gemeente, de noordzone, gekenmerkt door zandruggen afgewisseld door depressies. Het dorpscentrum en de wijk Eenbeekeinde, beide aan de Dendermondsesteenweg gelegen, maken deel uit van een grotendeels genivelleerde duinenzone, de oostelijke uitloper van de hoge zandrug die aanvangt bij de samenvloeiing van Schelde en Leie te Gent. Deze zandrug is op het digitale hoogtemodel niet duidelijk meer te herkennen. Het zuidelijk deel van de gemeente, grenzend aan de deelgemeente Heusden, behoort tot de alluviale Scheldevallei. Deze oude Scheldearm staat bekend als de Damvallei of Damslootvallei. Door vroegere turfwinning ontstonden in dit weinig meersgebied talrijke waterplassen en groeide de Damvallei uit tot een biologisch uniek en landschappelijk waardevol natuurgebied. Een groot deel ervan ging in de jaren 1970 verloren door de aanleg van de autoweg E17 en ring rond Gent (R4). Wat nog overbleef van de Damvallei behield een sinds de jaren 1930 ontstane recreatieve functie.

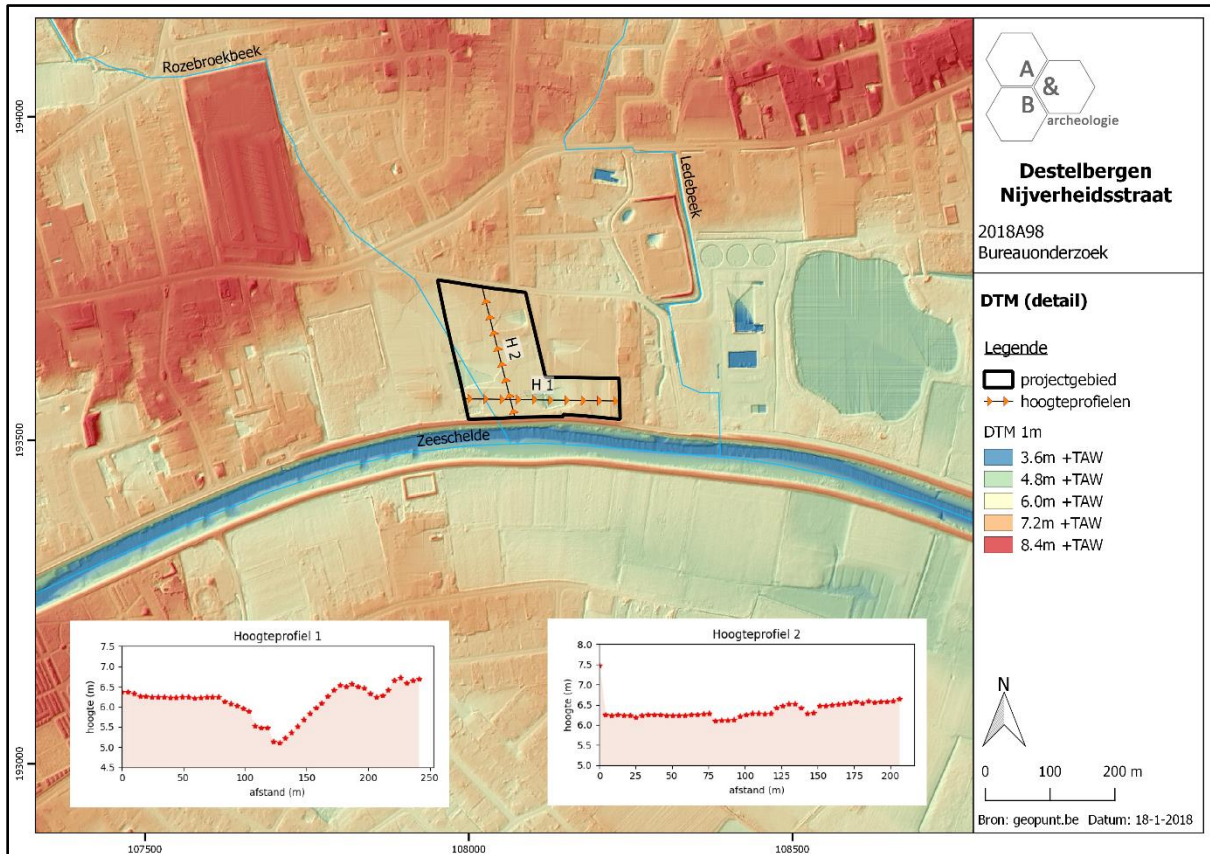
Op siteniveau is te zien dat het terrein een eerder geaccidenteerd verloop kent en oploopt van zuid naar noord. De waarden van het maaiveld variëren van +6,40m TAW in het westen naar +5,00m TAW centraal en +6,70m TAW in het oosten. Het jaagpad langs de Schelde ligt aanzienlijk hoger (+7,50m TAW) dan het plangebied, dat stijgt van +6,25m TAW in het zuiden naar +6,50m TAW in het noorden.

Deze hoogtewaarden duiden de situatie aan voorafgaand de sanering van het terrein; bvb. de lager gelegen noordelijke zone is niet te herkennen. Van een echte vallei aan deze zijde van de Schelde is geen sprake. In de zuidwestelijke hoek van het plangebied zou de Rozebroekbeek uitmonden in de Schelde; deze waterloop is niet langer herkenbaar op het terrein. Vermoedelijk is het oorspronkelijke landschap op het plangebied en in de directe omgeving niet meer herkenbaar door de vele bouwactiviteiten in het verleden.

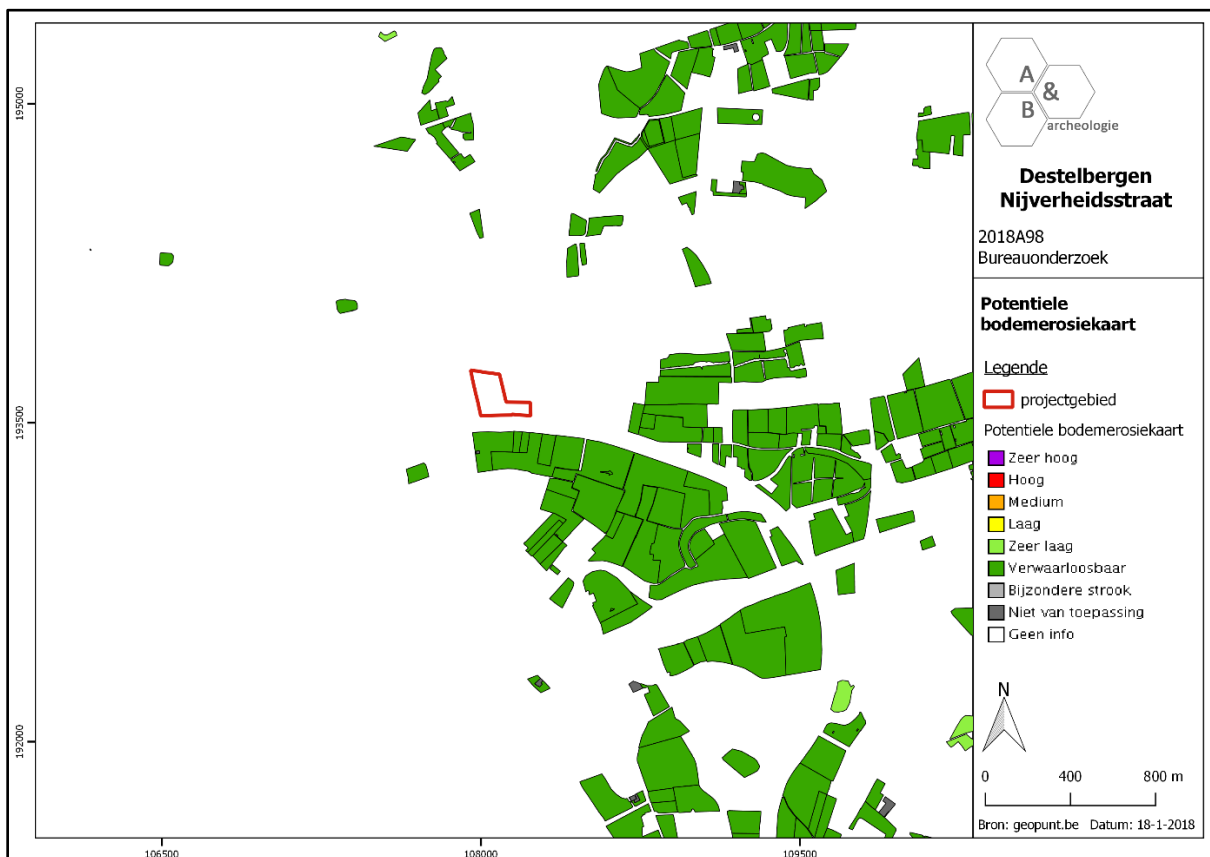
De bodemerosiekaart uit 2016 geeft aan dat er voor het plangebied geen info voorhanden is. De gekarteerde percelen in de omgeving kennen een verwaarloosbare erosie.

Figuur 9 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).

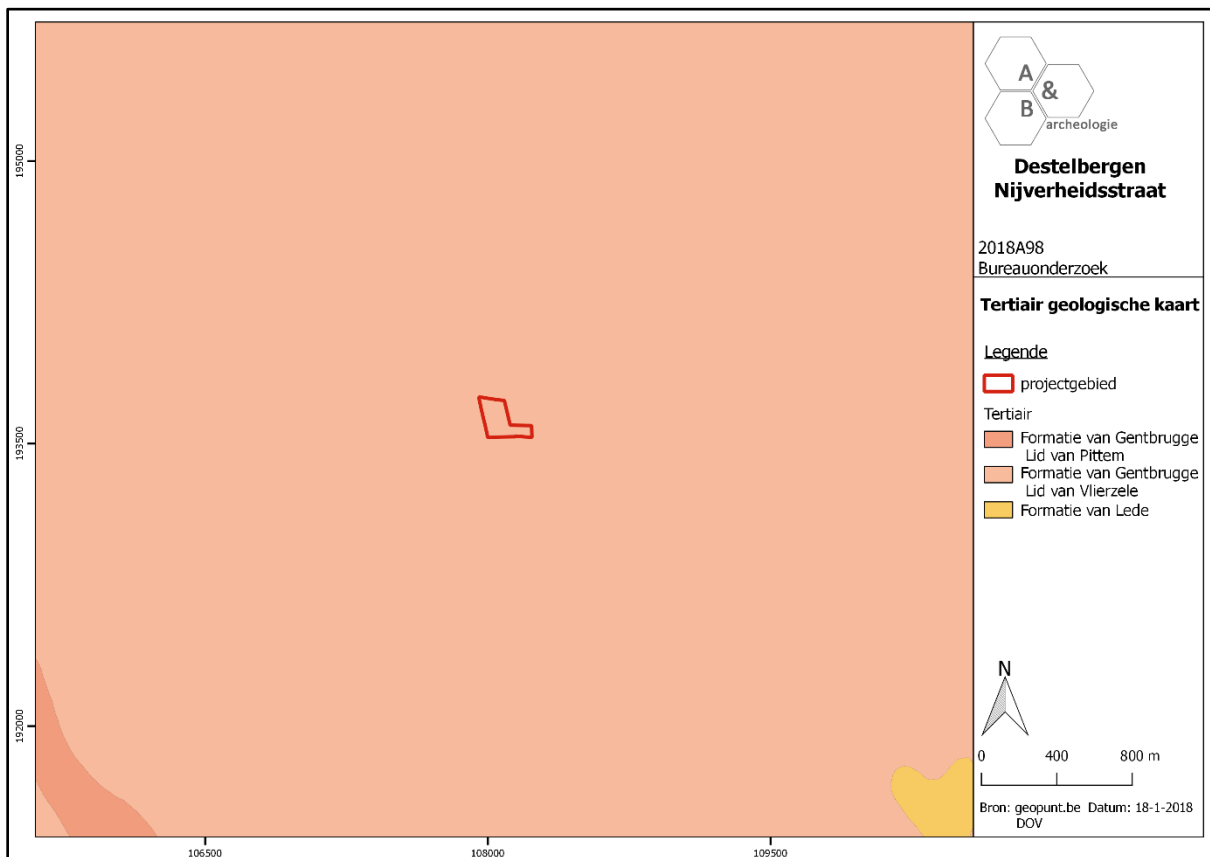
Figuur 10 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, meer in detail (bron: geopunt.be).

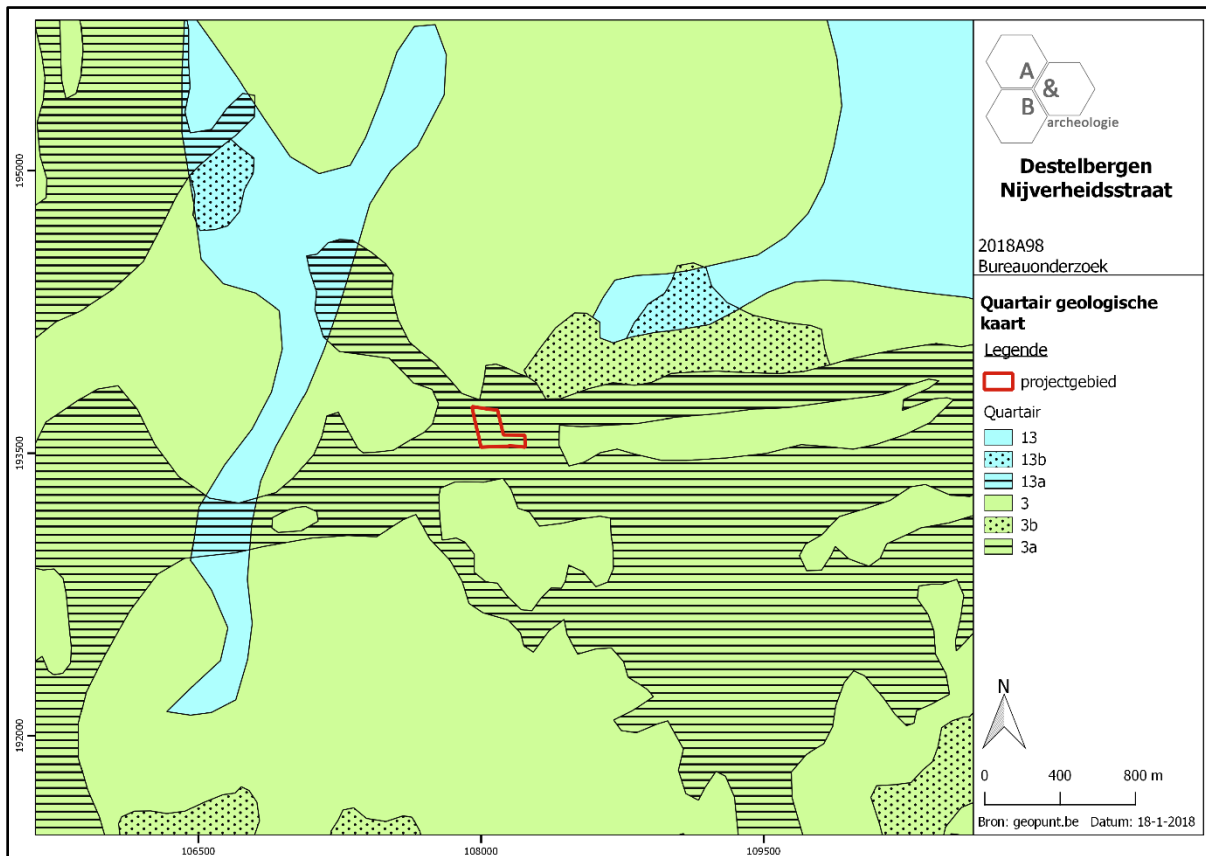
Figuur 11 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).

2.3.4. Geologische situering

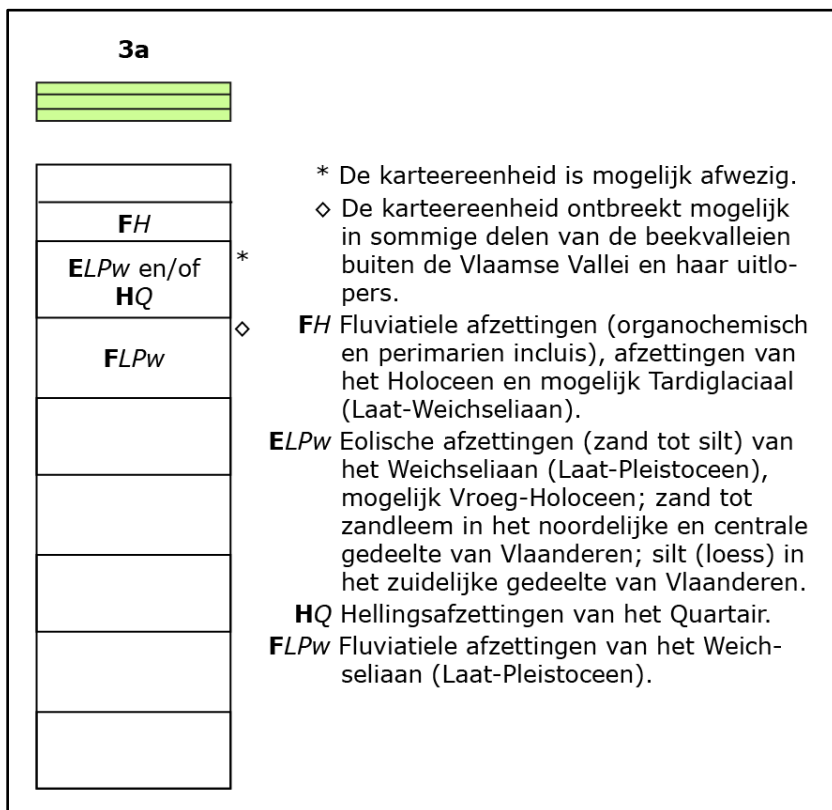
De tertiaire opbouw ter hoogte van het plangebied bestaat uit afzettingen die toebehoren aan de Formatie van Gentbrugge, Lid van Vlierzele. Deze bestaan uit groen tot grijsgroen fijn zand, soms kleihoudend, plaatselijk dunne zandsteenbankjes, glauconiethoudend, glimmerhoudend. De Quartaire geologische kaart geeft aan dat het plangebied behoort tot type 3a: Holocene en/of Tardiglaciale fluviatiele afzettingen (a) bovenop de Pleistocene sequentie (3). De geomorfologische kaart voor deze streek is niet voorhanden en kan dus niet worden afgebeeld.

Figuur 13 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 14 Uitsnede uit de Quartaire Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 15 Uitleg bij de Quartaire Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

2.4. Historische situering⁶

De vroegere gemeentenaam "Thesle" die evolueerde tot het eerste lid in de huidige gemeentenaam, houdt in oorsprong verband met de aanwezigheid van heuvels aan de Dendermondsesteenweg waarop de dorpskern met kerk van Destelbergen is gelegen. Ook het later (12de tot 13de eeuw) toegevoegde synoniem "berg" verwijst naar de thans grotendeels genivelleerde zandheuvels in de gemeente, afkomstig van laat-glaciale stuifzandkoppen. Volgens een archieftekst werd in 962 de nederzetting "Thesle" met bijbehorende bidplaats als restitutie door Wichman, graaf van Hamaland, geschonken aan de Gentse Sint-Pietersabdij. Sommige auteurs brengen de "villa Thesla" in verband met het Sint-Pietershof, een cirkelvormig omgrachte hoeve van de Sint-Pietersabdij in de Sint-Pietershofstraat in de buurt van de parochiekerk. Tot het eind van het feodaal tijdperk bleef de afzonderlijke heerlijkheid Destelbergen afhangen van de Sint-Pietersabdij. Voor 1559 hing de parochie Destelbergen af van het bisdom Doornik, nadien van Gent. Bestuurlijk ressorteerde de gemeente onder de kasselrij van de Oudburg van Gent. De Sint-Pietersabdij bezat te Destelbergen naast enkele grote landbouwnederzettingen ook belangrijke leengoederen waarvan "Notax" en het daarvan afhangende "Succirca" de voornaamste waren. Deze en andere laatmiddeleeuwse sites met walgracht in het aanvankelijke bosrijke westelijk deel van de gemeente evolueerden tot een deel van de 20-tal kastelen of buitenplaatsen met park, vijvers en dreven die de gemeente tot midden 20ste eeuw nog telde. Door de bescherming als dorpsgezicht van de kastelen "Notax", "Succa", "Crabbenburg", "Te Lande", "Ter Meeren" en "Van Acker" met hun aanhorigheden en omgeving werd een deel van het voor Destelbergen zo karakteristieke kasteelparkgebied gevrijwaard. Vrijwel de helft van de vroegere kasteeldomeinen werd echter de laatste decennia opgeofferd aan verkavelingen, voornamelijk voor villabouw. De wijk Haanhout in het noordoosten werd pas na het eind van de 17de eeuw in cultuur gebracht. Het daarbij aansluitende gehucht Beervelde werd in 1921 als afzonderlijke gemeente afgescheiden van Destelbergen en is sinds 1977 als deelgemeente opgenomen bij Lochristi. Destelbergen bezit twee afzonderlijke verstedelijkte kernen: het langwerpige straatdorpscentrum met kerk aan de Dendermondsesteenweg, en de wijk Eenbeekeinde (waartoe ook het plangebied behoort) die morfologisch vergroeid is met de Gentse deelgemeente Sint-Amandsberg. In aansluiting met de expansieve industriële vestingen in de Gentse randgemeenten tijdens de 19de eeuw, ontstond ook aan de Schelde-oever in het westen van Destelbergen enige nijverheid, namelijk een textielfabriek en andere kleine bedrijven. Dit ging gepaard met de bouw van rijen arbeidershuizen aan de Dendermondsesteenweg. Sinds 1966 vormt de wijk Eenbeekeinde een afzonderlijke parochie. Wegens haar gunstige verbindingsmogelijkheden met Gent en haar rijkdom aan kasteelparken verkrijgt de gemeente een groeiende woonfunctie voor pendelaars. Het noordoostelijk deel van de gemeente, waar het landelijk karakter veeleer betrekking heeft op land- en tuinbouwbedrijven, is minder door de opmars van nieuwe woonwijken aangetast.

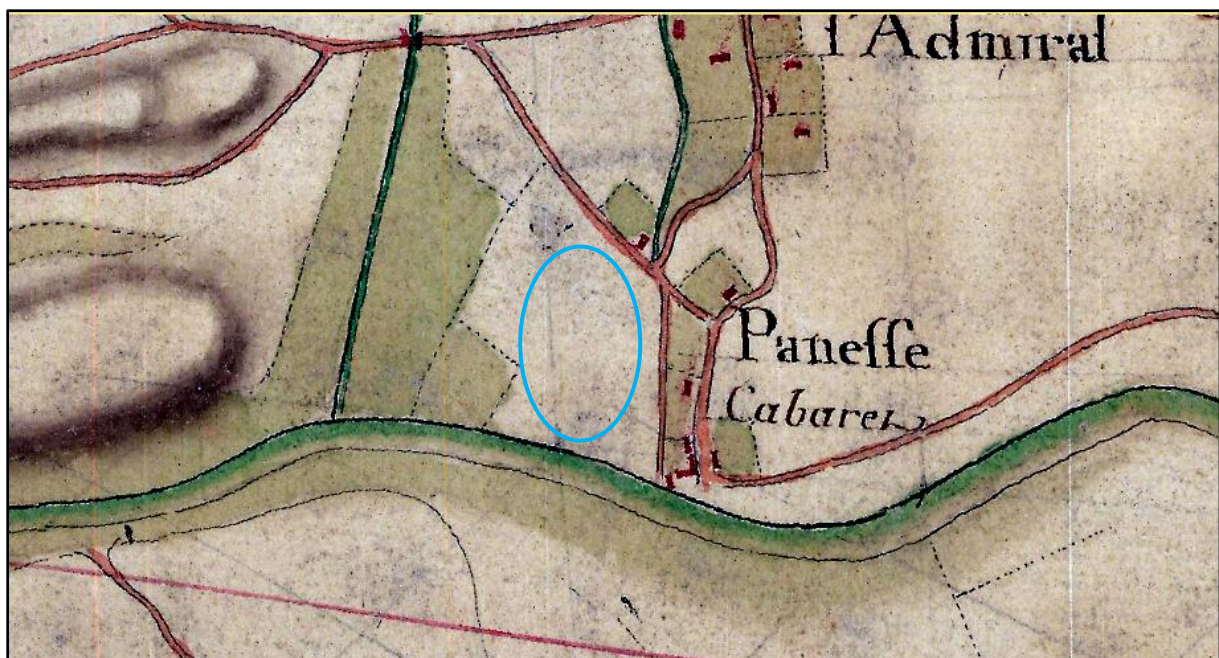
⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Destelbergen* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121346> (geraadpleegd op 6 februari 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Panhuysstraat* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/106587> (geraadpleegd op 6 februari 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Textielververij S.A. Teintures et Apprêts de l'Escaut* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/35709> (geraadpleegd op 6 februari 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Nijverheidsstraat* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/106586> (geraadpleegd op 6 februari 2018).

De oudste betrouwbare kaart waarop het plangebied is afgebeeld, is de Ferrariskaart uit ca. 1777. Het terrein is onbebouwd en vermoedelijk in gebruik als landbouwgrond. De omgeving is zeer landelijk, hier en daar worden enkele woningen weergegeven. Het huidige stratenpatroon is echter al aanwezig: de Dendermondesteenweg, de Nijverheidstraat en de Panhuisstraat zijn duidelijk te herkennen. De Nijverheidsstraat was voorheen "Leegen Heerweg" geheten. Het was het aanvangsdeel van de vroegere lage Dendermondse heirweg naast de Schelde, tussen de Dendermondesteenweg en huidige Panhuisstraat. Het straatgedeelte van de Panhuisstraat tussen de Nijverheidsstraat en de Scheldekant was aanvankelijk een onderdeel van de lage Dendermondse heirweg langs de Schelde. De straatbenaming is ontleend aan de minstens sinds het vierde kwart van de 16de eeuw bestaande brouwerij en bijbehorende herberg "Het Pannen Huys" aan het Scheldeveer op de hoek van de Panhuisstraat en Scheldekant (zie Ferrariskaart). In de 19de eeuw staat deze herberg bekend als cabaret, guinguette en herberg "In den Overzet". Verdwenen in de loop van de 20ste eeuw. Er is ook nog een oudere kaart beschikbaar, de Villaretkaart uit 1745-1748, maar door de afwijkende oriëntatie van de Nijverheidsstraat is het onduidelijk of deze betrouwbaar is. Op de vermoedelijke locatie van het plangebied wordt geen bewoning aangegeven.

De situatie blijft dezelfde gedurende de 19de eeuw. De Rozebroekbeek wordt niet afgebeeld op de Ferrariskaart; op de kaart van Vandermaelen en de latere topografische kaarten wordt de beek ten westen van het plangebied weergegeven, en niet op het plangebied zelf. Op de topografische kaart van 1910 wordt centraal op het terrein een gebouw afgebeeld. Op de luchtfoto van 1971 is het westelijke deel van het plangebied bijna volledig ingenomen door loodsen. Het oostelijke deel lijkt op dat moment nog in gebruik als landbouwgrond. De luchtfoto van 1979-1990 toont dat een deel van de loodsen vervangen is door nieuwe fabrieksgebouwen, de fabriekssite spreidt zich verder uit naar het westen en oosten buiten de grenzen van het plangebied. Op de foto van 2000-2003 is te zien dat er nog meer loodsen hebben plaatsgemaakt voor nieuwe fabrieksgebouwen. Het oostelijke deel is verhard en in gebruik als parking. Het totale projectgebied is op dat moment bebouwd of verhard. Dit bleef zo tot ca. 2014-2015, nadien werden de fabrieksgebouwen gesloopt, inclusief alle funderingen en kelders. Hierbij werd ook een zone in het zuidwesten diepgaand gesaneerd. In het noorden en zuiden werden bepaalde zones dieper afgegraven dan andere (zie figuur 26). Op de luchtfoto's is duidelijk te zien dat de bebouwing in de omgeving rond het plangebied geleidelijk toeneemt vanaf ca. de tweede helft van de 20ste eeuw.

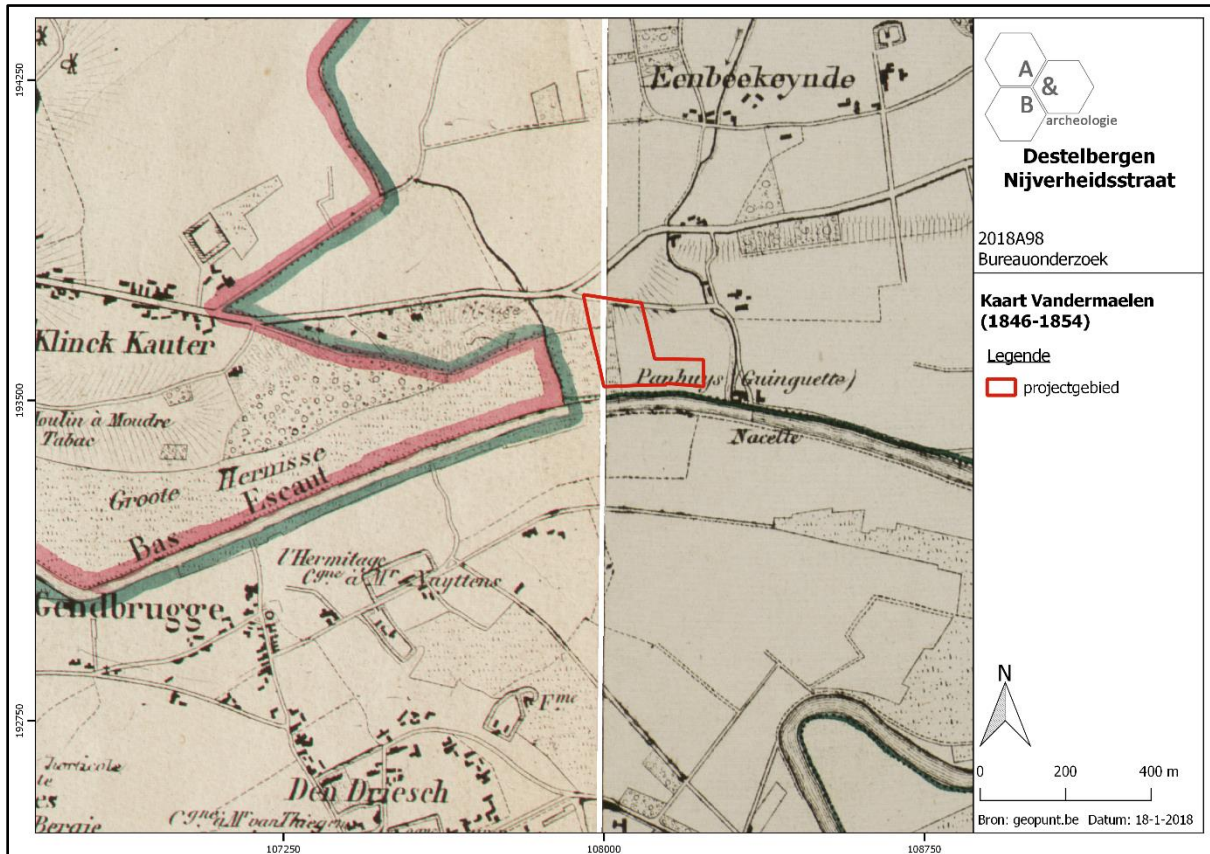

Figuur 16 Uitsnede uit de Ferrariskaart, met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

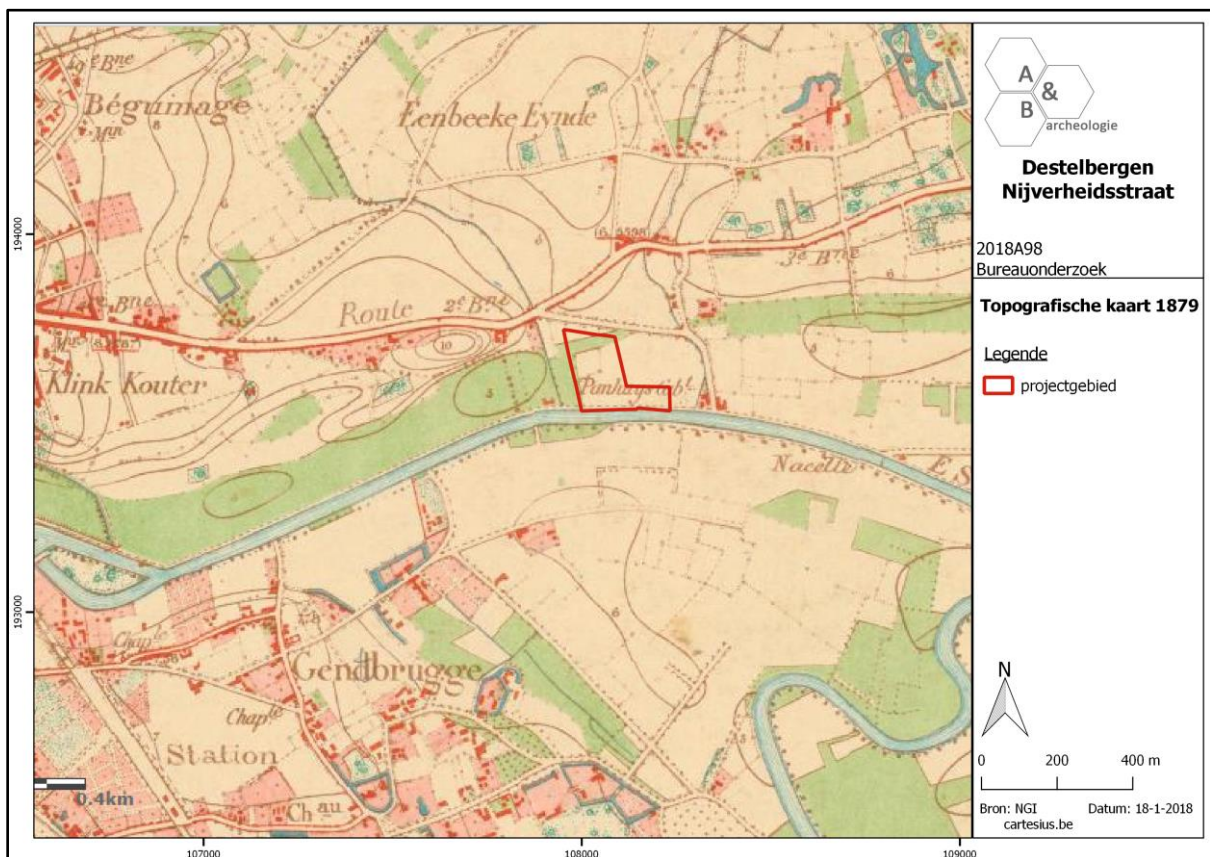

Figuur 17 Uitsnede uit de Villaretkaart, met in de blauwe ovaal de benaderende ligging van het plangebied (bron: geopunt.be).

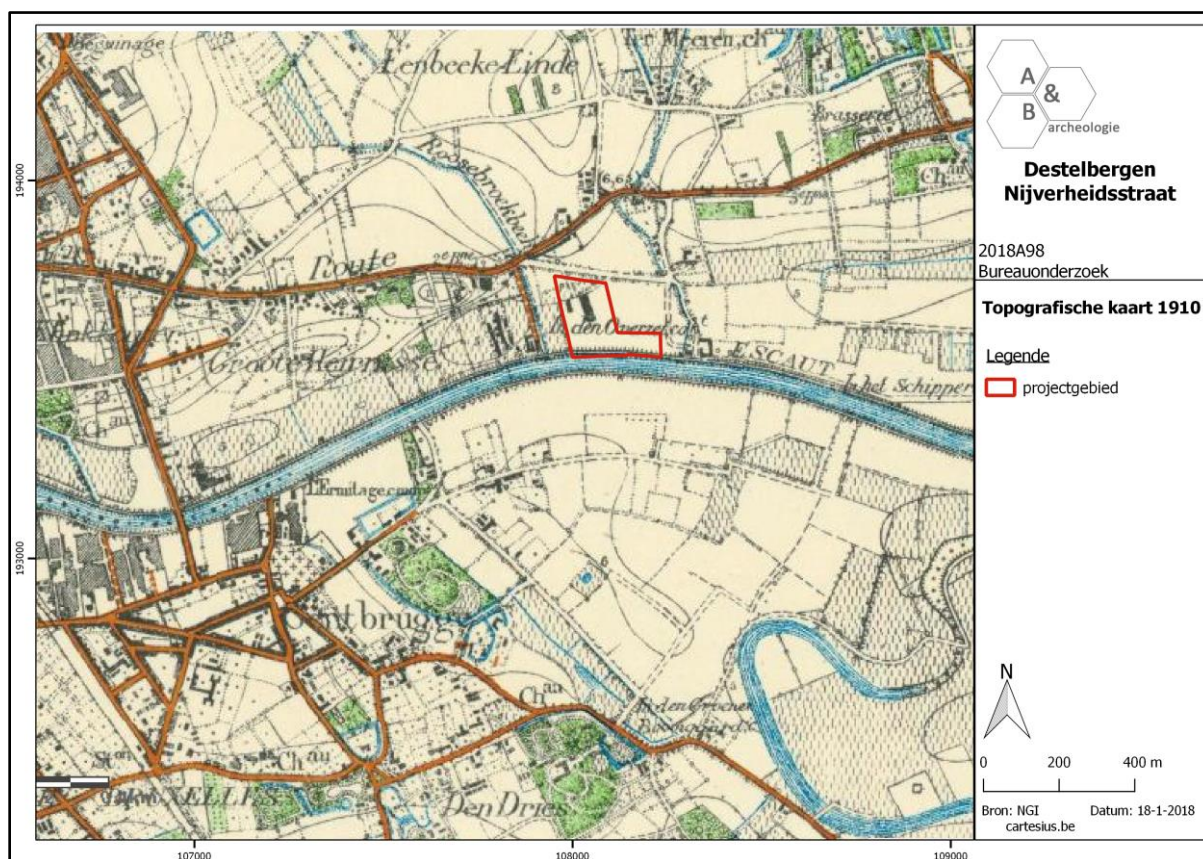

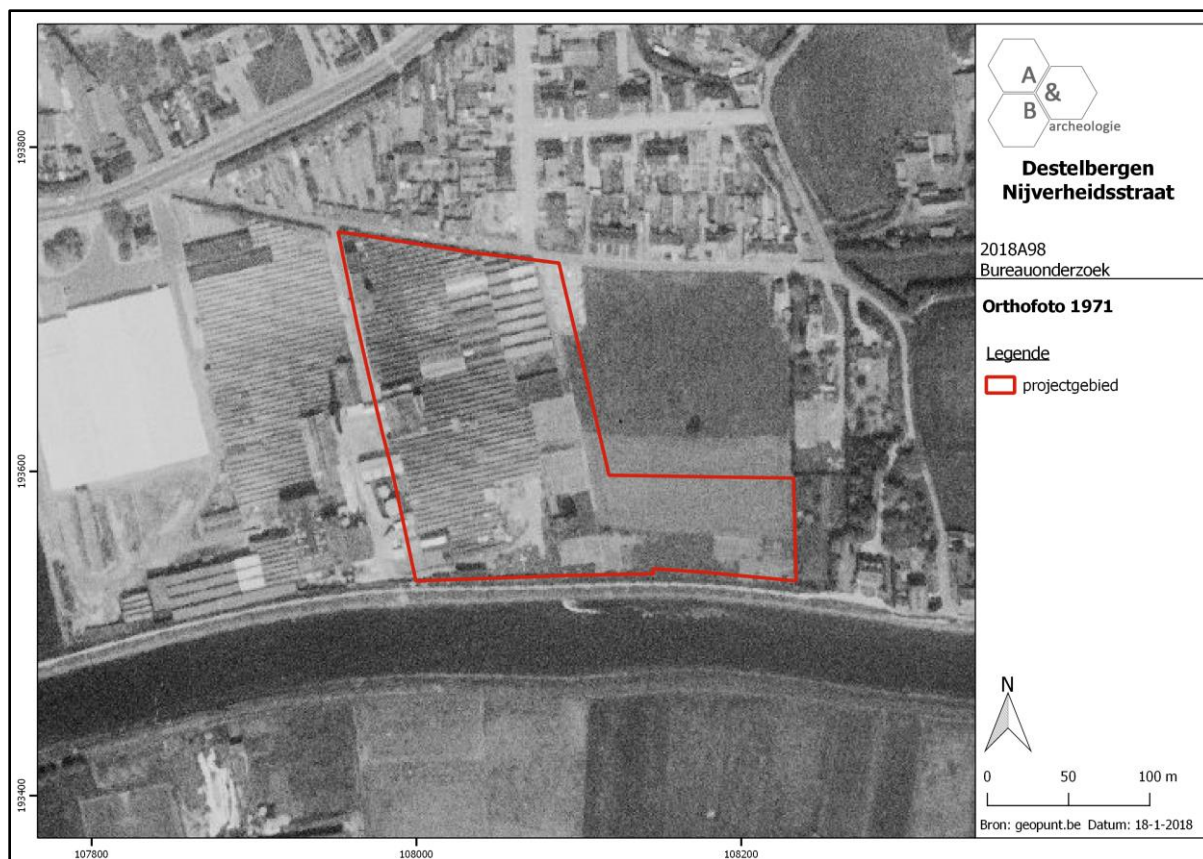
Figuur 20 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen, met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

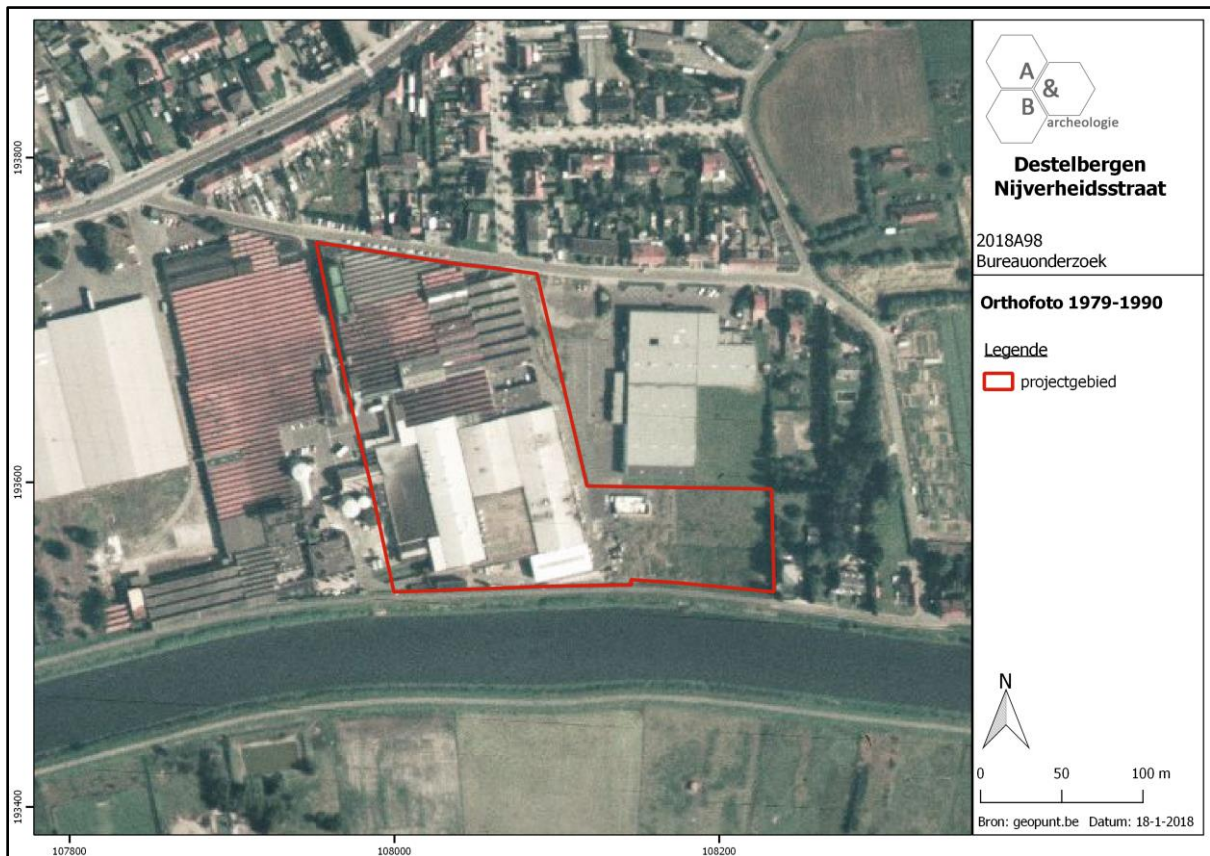
Figuur 21 Uitsnede uit de topografische kaart van 1879, met aanduiding van het plangebied (bron: cartesius.be en NGI).

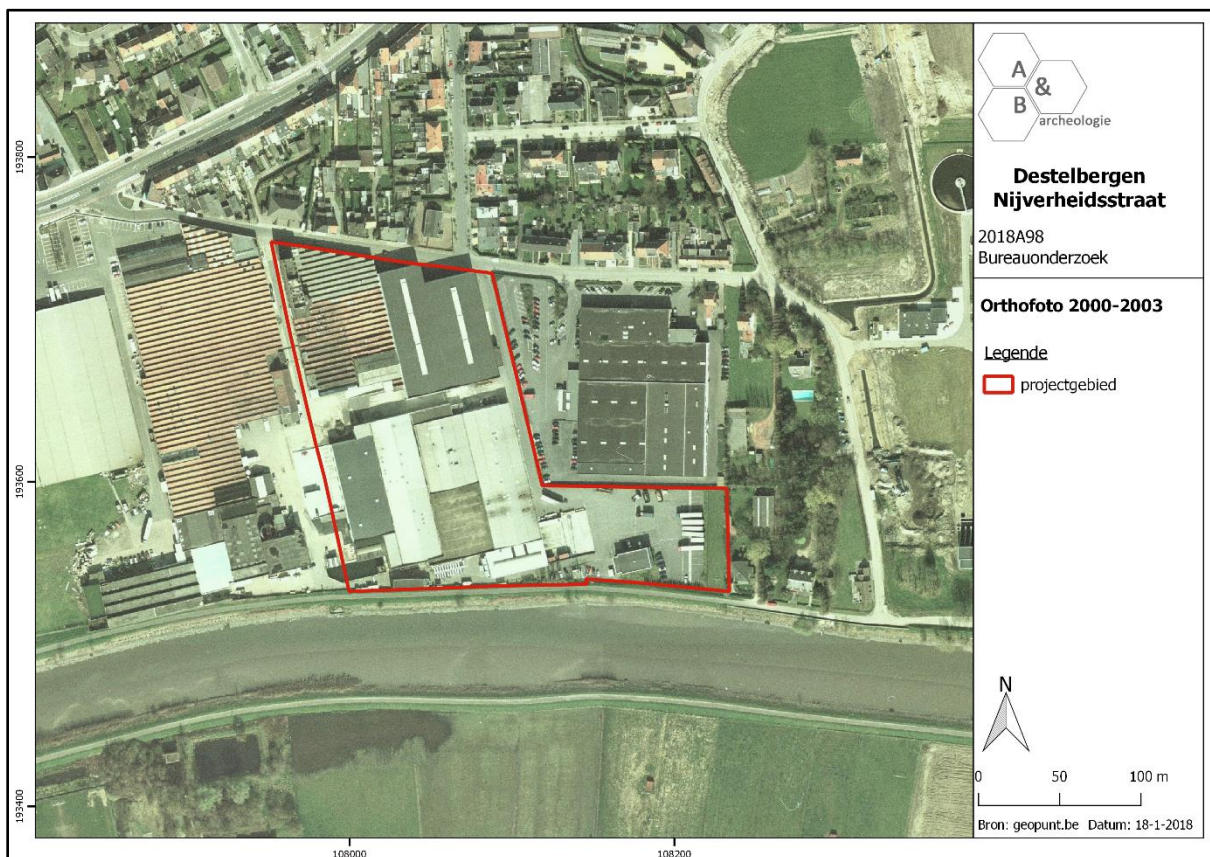
Figuur 22 Uitsnede uit de topografische kaart van 1910, met aanduiding van het plangebied (bron: cartesius.be en NGI).

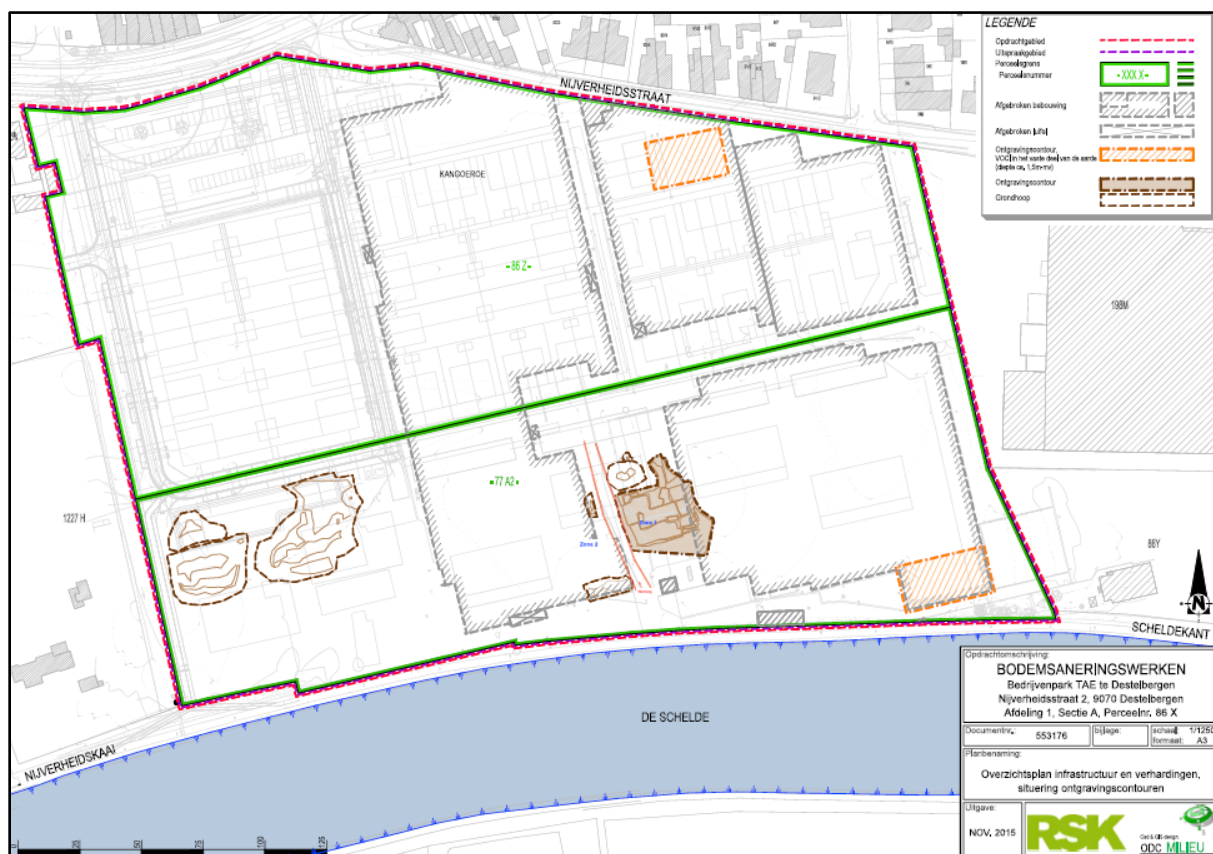
Figuur 23 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).

Figuur 24 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).

Figuur 25 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).

Figuur 26 Uittreksel uit het bodemsaneringsplan van de totale fabriekssite (bron: initiatiefnemer).

De voormalige fabrieksgebouwen op de site behoorden tot de textielververij S.A. Teintures et Apprêts de l'Escaut, sinds circa 1970 UCO-Plint, UCO-Plint Magazijn en UCO-Fluweel. Het bedrijf werd circa 1907 opgericht op een stuk wetland tussen de huidige Nijverheidsstraat en Scheldekant. De oorspronkelijke fabriek werd door verscheidene latere uitbreidingen van het bedrijf geïncorporeerd in het voormalige industriecomplex palend aan de Schelde-oever en zich westwaarts uitstrekkend tot aan de Dendermondesteenweg. De gebouwen toegevoegd aan het bedrijf in de jaren 1920-1930 - te situeren aan weerszij van de fabrieksingang - waren ondanks de latere toevoegingen beeldbepalend voor het complex. Achter een hoge bakstenen muur gingen de voornamelijk één verdieping hoge gebouwen met raekemdaken schuil. Vanop de Dendermondesteenweg werd de fabriek al opgemerkt door een hoge ronde bakstenen schoorsteen en daarachter een hoog rechthoekige gebouw van drie verdiepingen in baksteen met zichtbare betonnen skeletstructuur en plat dak. Latere uitbreiding van het complex (voornamelijk naar de Schelde toe) vonden plaats eind het tweede kwart van de 20ste eeuw en later.

2.5. Archeologische situering

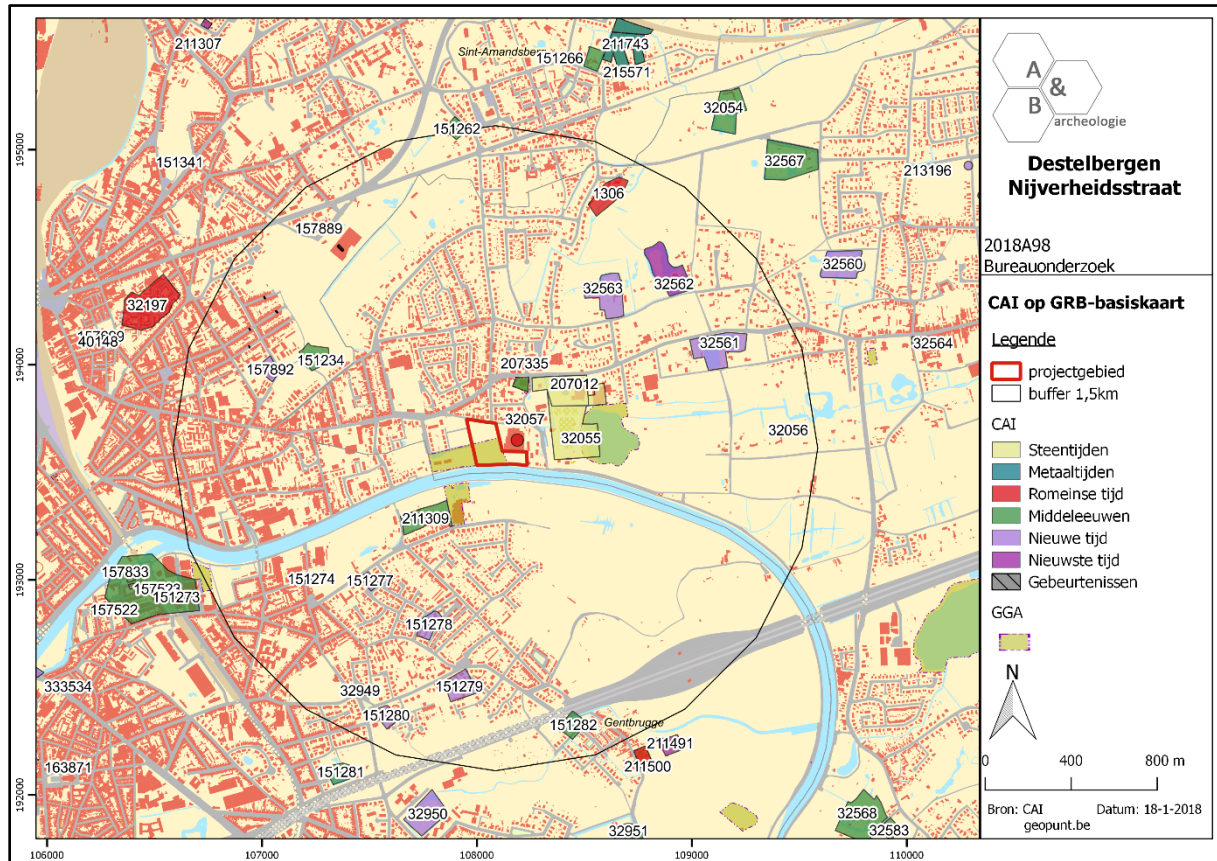
In de omgeving van het plangebied zijn op de CAI een aantal gekende archeologische sites gekend. Belangrijk voor het plangebied is dat het zuidwestelijke deel (perceel 77d²) is opgenomen als Gebieden Geen Archeologie, dit betekent dat in deze zone geen archeologische sporen meer te verwachten zijn. Net ten westen van het plangebied zijn voor 2 sites reeds bekrachtigde archeologienota's opgemaakt⁷, waarbij telkens geen verder vooronderzoek werd geadviseerd gezien de bodem reeds verstoord was.

Net ten oosten van het plangebied, op de plek van het huidige bedrijfsgebouw, werd in de 19de eeuw een vondstenconcentratie Romeins aardewerk aangetroffen (CAI Locatie 32057).

Ten oosten van de Panhuisstraat tussen Dendermondsesteenweg en de Schelde vonden van 1960 tot begin 21ste eeuw belangrijke archeologische opgravingen plaats. Het opgravingsterrein, de omgevende landbouwgronden en bebouwing wordt echter volledig prijsgegeven voor de aanleg van een waterwinningsgebied. Op CAI Locatie 32055 werd onder meer een grafveld bestaande uit 105 crematiegraven uit de late bronstijd en vroege ijzertijd aangetroffen; meer dan 200 graven met veel grafgiften, 8 waterputten, terracottafiguren, een weg uit de Romeinse periode (1ste-4de eeuw); paalsporen uit de vroege middeleeuwen (eind Romeinse periode tot Karolingische periode); gebouwplattegronden uit de volle middeleeuwen. Bij een opgraving in 2011 kwamen nog meer sporen aan het licht (CAI Locatie 207012), waaronder 2 crematiegraven uit de ijzertijd; erfafbakeningen, hoofd- en bijgebouwen, 2 brandrestengraven, waterputten, greppels en kuilen van vermoedelijk artisanale aard uit de midden-Romeinse tijd; verschillende hoofd- en bijgebouwen, waterput, grachten, greppels, een depressie met nederzettingsafval uit de 10de-begin 13de eeuw; enkele gebouwplattegronden, waterputten, grachten en greppels uit de 13de tot 15de eeuw; zandwinningskuilen uit de nieuwste tijd. Op beide locaties werden lithische artefacten uit de steentijd als losse vondsten teruggevonden. Net ten westen van beide locaties werd bij een opgraving langsheen de Dendermondsesteenweg een weg uit de laat-Romeinse periode en greppels, grachten, paalkuilen en 3 waterputten uit de 10de-13de eeuw aangetroffen (CAI Locatie 207335).

Naast deze belangrijke meerperiodensites vlakbij het plangebied, zijn er in de ruimere omgeving ook nog diverse sites gekend, die getuigen van menselijke aanwezigheid in de metaaltijden, de Romeinse periode, de middeleeuwen en meer recentere periodes, en dat aan beide zijden van de Schelde. Opvallend zijn de vele sites met walgracht die later uitgroeien tot kasteelsites.

⁷ <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/1258>; <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/4133>

Figuur 27 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).

2.6. Controleboringen

Omdat de bodemopbouw binnen het plangebied niet exact gekend was (gekarteed als bebouwde zone in het westen en opgehoogde grond in het oosten) en er gezien de voormalige inrichting als fabrieksterrein kans was dat het terrein grotendeels verstoord was, werden een aantal controleboringen uitgevoerd op het terrein. Doel hiervan was de graad van verstoring na te gaan en te verifiëren of er eventueel een archeologisch niveau bewaard was.

In totaal werden zeven controleboringen geplaatst om de verstoringsgraad en/of de diepte van het archeologisch vlak te achterhalen. Vier controleboringen (BP1 tem 4) werden geplaatst in het noordelijke deel. Het centrale deel (perceel 77d²) staat aangegeven als Gebieden Geen Archeologie, hier dienden bijgevolg ook geen controleboringen te gebeuren. Drie controleboringen (BP 5 tem 7) werden in het uiterste zuidoostelijke deel van het plangebied ingepland op de niet verharde delen.

De controleboringen tonen een algemene sterk verstoorde en geroerde bodem aan met aanwezigheid van veel puin, zowel grof als fijn puin. Boorpunten 1 en 2 konden slechts tot een diepte van 70cm geplaatst worden en werden omwille van ondoordringbaar grof puin gestaakt. Boorpunt 3 heeft een gelijkaardige puinig profiel, met grof puin tot -55cm, een zandige vermengde laag met baksteenbrokken tot -110cm en lichtgrijs fijn tot grof zand op een diepte van -110cm. Deze laatste lijkt overeen te stemmen met de C-horizont. Ter hoogte van boorpunt 4 werd groenig schelpenzand, vermengde zandlagen en puin aangetroffen tot -110cm. Op deze diepte werd de boring bovendien gestaakt door grof puin.

Boorpunt 5 vertoont een verstoord pakket tot een diepte van -60cm. Daaronder is een donkergrijs ophogingspakket aanwezig met vrij grove baksteenbrokken. Onder dit niveau op ca. -110cm is gelig groen zand aanwezig dat als C-horizont kan geïnterpreteerd worden. Het lijkt echter dat de verstoring al diep tot in de C-horizont heeft plaatsgegrepen. Boorpunt 6 heeft een volledig verstoorde boorsequentie met een bruine lemige opgevoerde laag met baksteen en isomo. De boring werd gestaakt op -80cm door het voorkomen van grof puin. Boorpunt 7 heeft een A(p)-horizont van ca. 20cm dik en is in gebruik als een kleine groenzone. Daaronder bevindt zich een donkergrijze geroerde laag die tot minstens -110cm diep reikt. In de laag kunnen diverse baksteenbrokken onderscheiden worden. Op een diepte van -110cm werd de boring gestaakt door het voorkomen van grof ondoordringbaar puin.

In alle boringen werd dus een dik puinpakket en verstoorde grond aangetroffen. Slechts in 2 boringen werd op een diepte van 1,10m onder maaiveld een mogelijke onverstoorde zandbodem aangetroffen. Het is echter aannemelijk dat niveau dieper ligt dan een eventueel archeologisch niveau, dat hoger zal gelegen hebben en is weggegraven en vervangen door puinpakketten en verstoorde grond.

De controleboringen hebben dus aangetoond dat het plangebied ernstig en diepgaand verstoord is. Een eventueel archeologisch niveau is hierdoor niet langer bewaard.

Figuur 28 Ligging van de boorpunten, geprojecteerd op de luchtfoto van 2017 (bron: geopunt.be).

Figuur 29 Boring 3, met puinbrokken tot op meer dan 1m diepte en een zandige bodem vanaf 1,10m (eigen foto, 15/02/2018).

Figuur 30 Boring 7, met puinbrokken tot op meer dan 1m diepte (eigen foto, 15/02/2018).

3. Synthese

3.1. Archeologisch verwachtingspatroon

Op basis van het bureauonderzoek kan volgend verwachtingspatroon vooropgesteld worden:

- Op basis van de cartografische bronnen kan gesteld worden dat er sinds midden 18de eeuw tot eind 19de eeuw geen bebouwing aanwezig was binnen de grenzen van het projectgebied. De site was dan vermoedelijk in gebruik als landbouwgrond. Vanaf begin 20ste eeuw worden op het terrein fabrieksgebouwen van de textielververij S.A. Teintures et Apprêts de l'Escaut ingericht. Het westelijke deel van het plangebied raakt in de loop van de 20ste eeuw volledig bebouwd met loodsen, het oostelijke deel wordt rond ca. 2000 verhard en als parking in gebruik genomen. Recent werden alle fabrieksgebouwen afgebroken en vond er een sanering plaats op een deel van het terrein.

- Belangrijk voor het plangebied is dat het zuidwestelijke deel (perceel 77d²) is opgenomen als Gebieden Geen Archeologie, dit betekent dat in deze zone geen archeologische sporen meer te verwachten zijn. Ten oosten van het terrein is een belangrijke archeologische site gekend, die in sinds de tweede helft van de 20ste eeuw in diverse campagnes is opgegraven en die onder meer een uitgebreid grafveld uit de metaaltijden en de Romeinse periode aan het licht bracht, en bewoningssporen uit de Romeinse periode en de middeleeuwen. Deze site toont het archeologisch potentieel van de regio aan.

- Omdat de bodemopbouw binnen het plangebied niet exact gekend was (gekarteerd als bebouwde zone in het westen en opgehoogde grond in het oosten) en er gezien de voormalige inrichting als fabrieksterrein kans was dat het terrein grotendeels verstoord was, werden een aantal controleboringen uitgevoerd op het terrein, op de zones gelegen buiten het perceel aangeduid als GGA. Deze controleboringen hebben aangetoond dat het plangebied ernstig en diepgaand verstoord is. Een eventueel archeologisch niveau is hierdoor niet langer bewaard.

3.2. Afweging verder vooronderzoek

Het terrein maakt deel uit van een grotere site, een voormalig bedrijventerrein dat wordt omgevormd tot een woongebied. Over het volledige plangebied worden bodemingrepen voorzien:

- In het noordelijke deel worden onder meer een groenzone en 16 bouwloten gecreëerd;
- In het zuidwestelijke deel worden onder meer een buffervijver, 2 grotere gebouwen en een groenzone voorzien;
- In het zuidoostelijke deel worden onder meer 2 grotere gebouwen en een groenzone voorzien.

Daarnaast wordt een uitgebreide interne wegenis voorzien, die aansluit in het noorden op de Nijverheidsstraat en in het westen op de nieuw aan te leggen wegenis in het andere deel van de voormalige bedrijfssite.

Er kan vanuit gegaan worden dat de bodem van zo goed als het totale plangebied ernstig verstoord zal worden: allerhande werfverkeer, het optrekken van de woningen en appartementsblokken, het uitgraven van de buffervijver, het aanleggen van wegenis, nutsvoorzieningen en -leidingen en het inrichten van de tuinen en groenzones kent een diepe impact in de bodem en kan nefast zijn voor eventueel aanwezige archeologische sporen en sites.

Op basis van de ligging vlakbij een belangrijke archeologische bewonings- en begravingssite ten oosten van het plangebied, zou aan het terrein een eerder hoge archeologische verwachting kunnen toegekend worden. Controleboringen hebben echter aangetoond dat het plangebied ernstig en diepgaand verstoord is. Een eventueel archeologisch niveau is hierdoor niet langer bewaard. Het onderzoek heeft met zekerheid de afwezigheid van een archeologische site aangetoond. Er dient bijgevolg geen verder vooronderzoek te gebeuren.

3.3. Beantwoording onderzoeksvragen

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Op basis van de cartografische bronnen kan gesteld worden dat er sinds midden 18de eeuw tot eind 19de eeuw geen bebouwing aanwezig was binnen de grenzen van het projectgebied. De site was dan vermoedelijk in gebruik als landbouwgrond. Vanaf begin 20ste eeuw worden op het terrein fabrieksgebouwen van de textielververij S.A. Teintures et Apprêts de l'Escaut ingericht. Het westelijke deel van het plangebied raakt in de loop van de 20ste eeuw volledig bebouwd met loodsen, het oostelijke deel wordt rond ca. 2000 verhard en als parking in gebruik genomen. Recent werden alle fabrieksgebouwen afgebroken en vond er een sanering plaats op een deel van het terrein. Een deel van het terrein was aangeduid als Gebieden Geen Archeologie.

- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

De controleboringen hebben aangetoond dat het plangebied ernstig en diepgaand verstoord is. Een eventueel archeologisch niveau is hierdoor niet langer bewaard.

- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Niet van toepassing.

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

Er kan vanuit gegaan worden dat de bodem van zo goed als het totale plangebied ernstig verstoord zal worden: allerhande werfverkeer, het optrekken van de woningen en appartementsblokken, het uitgraven van de buffervijver, het aanleggen van wegenis, nutsvoorzieningen en -leidingen en het inrichten van de tuinen en groenzones kent een diepe impact in de bodem.

- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

Het onderzoek heeft met zekerheid de afwezigheid van een archeologische site aangetoond.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Niet van toepassing.

4. Samenvatting

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Destelbergen Nijverheidsstraat (provincie Oost-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het plangebied is 33497m² groot en gelegen ten zuiden van de Nijverheidsstraat. Het is een L-vormig terrein, waarvan de gebouwen op het westelijke deel recent werden afgebroken. Het noordelijke deel ligt ca. een halve meter lager dan het niveau van de Nijverheidsstraat. In het oostelijke deel is een betonverharding aanwezig.

Op basis van de cartografische bronnen kan gesteld worden dat er sinds midden 18de eeuw tot eind 19de eeuw geen bebouwing aanwezig was binnen de grenzen van het projectgebied. De site was dan vermoedelijk in gebruik als landbouwgrond. Vanaf begin 20ste eeuw worden op het terrein fabrieksgebouwen van de textielververij S.A. Teintures et Apprêts de l'Escaut ingericht. Het westelijke deel van het plangebied raakt in de loop van de 20ste eeuw volledig bebouwd met loodsen, het oostelijke deel wordt rond ca. 2000 verhard en als parking in gebruik genomen. Recent werden alle fabrieksgebouwen afgebroken en vond er een sanering plaats op een deel van het terrein. Belangrijk voor het plangebied is dat het zuidwestelijke deel (perceel 77d²) is opgenomen als Gebieden Geen Archeologie, dit betekent dat in deze zone geen archeologische sporen meer te verwachten zijn. Ten oosten van het terrein is een belangrijke archeologische site gekend, die in sinds de tweede helft van de 20ste eeuw in diverse campagnes is opgegraven en die onder meer een uitgebreid grafveld uit de metaaltijden en de Romeinse periode aan het licht bracht, en bewoningssporen uit de Romeinse periode en de middeleeuwen. Deze site toont het archeologisch potentieel van de regio aan. Omdat de bodemopbouw binnen het plangebied niet exact gekend was (gekarteerd als bebouwde zone in het westen en opgehoogde grond in het oosten) en er gezien de voormalige inrichting als fabrieksterrein kans was dat het terrein grotendeels verstoord was, werden een aantal controleboringen uitgevoerd op het terrein, op de zones gelegen buiten het perceel aangeduid als GGA. Deze controleboringen hebben aangetoond dat het plangebied ernstig en diepgaand verstoord is. Een eventueel archeologisch niveau is hierdoor niet langer bewaard.

Het terrein maakt deel uit van een grotere site, een voormalig bedrijventerrein dat wordt omgevormd tot een woongebied. Over het volledige plangebied worden bodemingrepen voorzien:

- In het noordelijke deel worden onder meer een groenzone en 16 bouwloten gecreëerd;
- In het zuidwestelijke deel worden onder meer een buffervijver, 2 grotere gebouwen en een groenzone voorzien;
- In het zuidoostelijke deel worden onder meer 2 grotere gebouwen en een groenzone voorzien.

Daarnaast wordt een uitgebreide interne wegnis voorzien, die aansluit in het noorden op de Nijverheidsstraat en in het westen op de nieuw aan te leggen wegnis in het andere deel van de voormalige bedrijfssite.

Er kan vanuit gegaan worden dat de bodem van zo goed als het totale plangebied ernstig verstoord zal worden: allerhande werfverkeer, het optrekken van de woningen en appartementsblokken, het uitgraven van de buffervijver, het aanleggen van wegenis, nutsvoorzieningen en -leidingen en het inrichten van de tuinen en groenzones kent een diepe impact in de bodem en kan nefast zijn voor eventueel aanwezige archeologische sporen en sites.

Op basis van de ligging vlakbij een belangrijke archeologische bewonings- en begravingssite ten oosten van het plangebied, zou aan het terrein een eerder hoge archeologische verwachting kunnen toegekend worden. Controleboringen hebben echter aangetoond dat het plangebied ernstig en diepgaand verstoord is. Een eventueel archeologisch niveau is hierdoor niet langer bewaard. Het onderzoek heeft met zekerheid de afwezigheid van een archeologische site aangetoond. Er dient bijgevolg geen verder vooronderzoek te gebeuren.

5. Bibliografie

- <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>
- <http://www.geopunt.be/kaart>
- <http://www.cartesius.be/CartesiumPortal/>
- <http://www.ngi.be/topomapviewer/>
- <https://cai.onroerenderfgoed.be/>
- <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>
- <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/1258>
- <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/4133>

6. Bijlages

- Figurenlijst

Figuur 1 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2017 (bron: geopunt.be).....	7
Figuur 2 Zicht op het plangebied, gezien vanuit de Nijverheidsstraat richting het zuidoosten (eigen foto, 15/02/2018). Een deel van de noordelijke zone is duidelijk lager gelegen.....	8
Figuur 3 Zicht op het verharde oostelijke gedeelte, gezien vanuit het oosten (eigen foto, 15/02/2018).	8
Figuur 4 Uittreksel uit het verkavelingsplan, het noorden ligt onderaan (bron: initiatiefnemer).	10
Figuur 5 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	11
Figuur 6 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI). ..	12
Figuur 7 Zicht op het kadasterplan met afbakening van het plangebied (bron: geopunt.be).	12
Figuur 8 Zicht op de bodemgebruikskaat met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be)...	13
Figuur 9 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).....	14
Figuur 10 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, meer in detail (bron: geopunt.be).	15
Figuur 11 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).	15
Figuur 12 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).	16
Figuur 13 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).....	17
Figuur 14 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).....	18
Figuur 15 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	18
Figuur 16 Uitsnede uit de Ferrariskaart, met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).....	21
Figuur 17 Uitsnede uit de Villaretkaart, met in de blauwe ovaal de benaderende ligging van het plangebied (bron: geopunt.be).	21
Figuur 18 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen, met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).	22
Figuur 19 Uitsnede uit de Poppkaart, met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).....	22
Figuur 20 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen, met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).	23
Figuur 21 Uitsnede uit de topografische kaart van 1879, met aanduiding van het plangebied (bron: cartesius.be en NGI).	23
Figuur 22 Uitsnede uit de topografische kaart van 1910, met aanduiding van het plangebied (bron: cartesius.be en NGI).	24
Figuur 23 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).....	24
Figuur 24 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).	25
Figuur 25 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).	25
Figuur 26 Uittreksel uit het bodemsaneringsplan van de totale fabriekssite (bron: initiatiefnemer)..	26
Figuur 27 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).	28
Figuur 28 Ligging van de boorpunten, geprojecteerd op de luchtfoto van 2017 (bron: geopunt.be)..	30
Figuur 29 Boring 3, met puinbrokken tot op meer dan 1m diepte en een zandige bodem vanaf 1,10m (eigen foto, 15/02/2018).	30
Figuur 30 Boring 7, met puinbrokken tot op meer dan 1m diepte (eigen foto, 15/02/2018).	31

Bijlage: Ontwerpplan (bron: initiatiefnemer)

